

een
*a***B***c*
van erfgoed-
bibliotheken

- Met dank aan:
- Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience – Antwerpen
 - Museum Plantin-Moretus/Prentenkabinet Antwerpen
 - Universiteitsbibliotheek Antwerpen
 - Bibliotheek Abdij Averbode
 - Openbare Bibliotheek Brugge
 - Bibliotheca Wittockiana – Brussel
 - Conservatorium Brussel – Erasmus Hogeschool
 - Universiteitsbibliotheek Gent
 - Provinciale Bibliotheek Limburg – Hasselt
 - Universiteitsbibliotheek Leuven
 - Stichting de Bethune – Marke
 - Bibliotheca Wasilana vzw – Sint-Niklaas

A *a* **B** **b** **C** *c* **D**
d **E** *e* **F** *f* **G**
g **H** **h** **I** **i** **J** **j**
K **k** **l** **l** **M** **m**
N *n* **O** **o** **P** *p*
Q *q* **R** **R** **S** *s* **T**
t **U** *u* **V** **v** **W**
w **X** *x* **Y** **y** **Z** *z*

De vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheek is een netwerk van erfgoedbibliotheken dat werd opgericht door de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in Antwerpen, de Openbare Bibliotheek Brugge, de Provinciale Bibliotheek Limburg in Hasselt en de universiteitsbibliotheken van Antwerpen, Gent en Leuven. We richten ons tot iedereen die een hart heeft voor de geschreven, gedrukte en digitale erfgoedcollecties van bibliotheken. Via diverse projecten en onderzoek willen we expertise ontwikkelen en kennis verspreiden rond de ontsluiting, digitalisering en conservering van deze bewaarcollecties. Met deze prentkaarten – een A B C van erfgoedbibliotheken – willen we het publiek bewust maken van het rijke bibliotheekerfgoed dat in Vlaanderen en Brussel aanwezig is.

www.vlaamse-erfgoedbibliotheek.be

Concept en coördinatie: Eva Wuyts
Fotografie: Stefan Tavernier
Redactie: Eva Wuyts en Pierre Delsaert
Vormgeving: www.gestalte.be
Druk: Van Maele - Brugge
© Vlaamse Erfgoedbibliotheek vzw
Hendrik Conscienceplein 4, 2000 Antwerpen
www.vlaamse-erfgoedbibliotheek.be
v.u.: Pierre Delsaert, Hendrik Conscienceplein 4, 2000 Antwerpen

Acquisitie

Alle erfgoedbibliotheeken hebben hun eigen thematisch of regionaal collectieprofiel. Met doordachte aankopen en een uitgekiend schenkingenbeleid wordt hun verzameling uitgebouwd en verrijkt.

Fotografie: Stefan Tavernier

Antifonarium Tsgrooten, handschrift uit 1522 met gezangen voor het
getijdengebed, uit de abdij van Tongerlo
Bruikleen van de Vlaamse Gemeenschap aan de Vlaamse Erfgoedbibliotheek,
in bewaring bij de Universiteitsbibliotheek Gent

Met steun van de
Vlaamse overheid

B

Bibliofiel

Vele erfgoedbibliotheeken zijn schatplichtig aan de gedrevenheid van bibliotheekverzamelaars. Ook hedendaagse bibliotheekverzamelaars geven in een bijzondere uitvoering worden er zorgvuldig bewaard.

Fotografie: Stefan Tavernier

Marcel Van Maele, *Gebottelde gedichten*, Antwerpen, 1972 en
Hoe bewaar ik mijn boeken?, Edegem, 1993
Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience - Antwerpen

Met steun van de
Vlaamse overheid

Catalogus

Het bezit van een bibliotheek wordt volgens strikte regels beschreven in een catalogus. Vroeger gebeurde dit op steekkaarten die in speciale kasten terechtwamen. Wie vandaag een publicatie wil terugvinden kan de online catalogus meestal van thuis uit raadplegen.

Fotografie: Stefan Tavernier

Digitalisering

Om collecties beter te beschermen en te ontsluiten worden belangrijke, kwetsbare of veel gebruikte stukken gedigitaliseerd. Het origineel hoeft niet langer gehanteerd te worden en de digitale kopie kan via het web wereldwijd beschikbaar worden gesteld. Dankzij automatische tekenherkenning wordt de tekst doorzoekbaar.

Fotografie: Stefan Tavernier

Ex libris

In hun boeken kleven of stempelen verzamelaars vaak een ex libris met hun naam en een figuratieve, emblematische afbeelding. Ook in oude boeken komen dergelijke herkomstmerken voor. Het zijn eersterangsbronnen voor onderzoekers van de historische leescultuur.

Fotografie: Stefan Tavernier

Sancta et salubris memoria, Brugge: Nicolai Breyghelij, 1639
ex libris met het wapenschild van Emmanuel de Bethune
Stichting de Bethune - Marke

Met steun van de
Vlaamse overheid

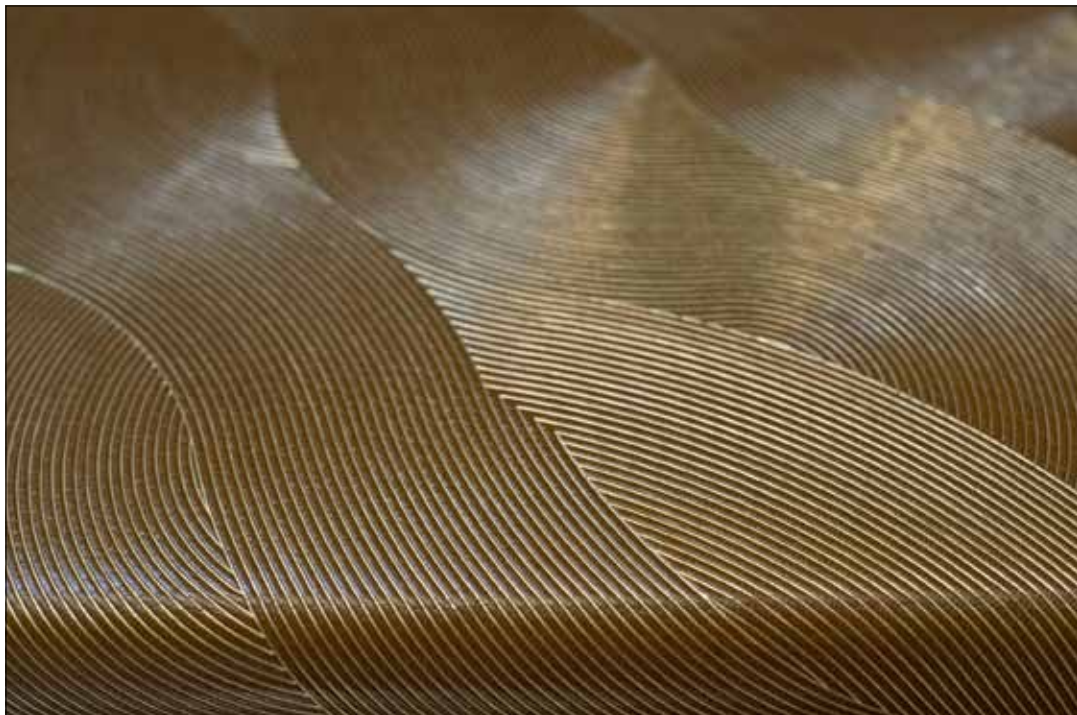

f

Formaat

Gedrukte boeken zijn opgebouwd uit katernen, die uiteenlopende formaten kunnen hebben. Het grootst zijn folianten, waarvan de katernen vier pagina's tellen. Die verkrijg je door een vel papier in twee te plooien. Een extra vouw leverde een quarto van acht pagina's op, een derde plooi een octavo van zestien bladzijden.

Fotografie: Stefan Tavernier

Goudstempeling

Boekbanden werden vroeger vooral met leer of perkament bekleed. Deze bandbekleding kon nog bestempeld worden. Het gebruik van bladgoud gaf de banden een karakteristieke schittering. Ook hedendaagse boekbinders springen creatief met goudstempeling om.

Fotografie: Stefan Tavernier

Lucianus Samosatensis, *Dialogues des courtisanes*, [Parijs]:
Henri Creuzevault & Dina Vierny, 1948, geïllustreerd door Aristide Maillol
en gebonden door Henri Creuzevault
Bibliotheca Wittockiana - Brussel

Met steun van de
Vlaamse overheid

Handschrift

Het handschrift of manuscript is het boek van de middeleeuwen. Teksten werden met de hand geschreven en gekopieerd, meestal op perkament. De boekverluchting varieert eindeloos, van gekleurde hoofdletters tot uitgewerkte miniaturen. Elk handschrift is bijgevolg uniek.

Fotografie: Stefan Tavernier

I

Incunabel

In de jaren 1450 drukte Johannes Gutenberg met behulp van losse letters zijn befaamde bijbel. Hij stond daarmee aan de wieg van de boekdrukkunst. De drukwerken die in de vijftiende eeuw verschenen noemt men daarom wiegendrukken of incunabelen.

Fotografie: Stefan Tavernier

J

Japans papier

Japans papier wordt vervaardigd uit de bast van de moerbeiboom. Het is erg duurzaam en relatief onzichtbaar op een lichte ondergrond. Daarom wordt het vaak gebruikt bij de restauratie van scheuren en gaten in papieren documenten.

Fotografie: Stefan Tavernier

K

Krant

Erfgoedbibliotheeken bezitten vaak uitgebreide collecties kranten en tijdschriften. Die worden intensief geraadpleegd. Ze vormen immers een unieke historische bron die bericht over alle facetten van het maatschappelijke leven.

Fotografie: Stefan Tavernier

Leeskussen

Oude, kostbare of fragiele werken worden geraadpleegd op een speciaal kussen dat de band en de binding behoedt voor schade. Het loodlint zorgt ervoor dat het boek op de gewenste bladzijde open blijft liggen zonder dat de rug moet worden platgedrukt.

Fotografie: Stefan Tavernier

Werner Rolevinck, *Den grooten fasciculus temporum*, Utrecht:
Johannes Veldener, 1480
Universiteitsbibliotheek Antwerpen

Met steun van de
Vlaamse overheid

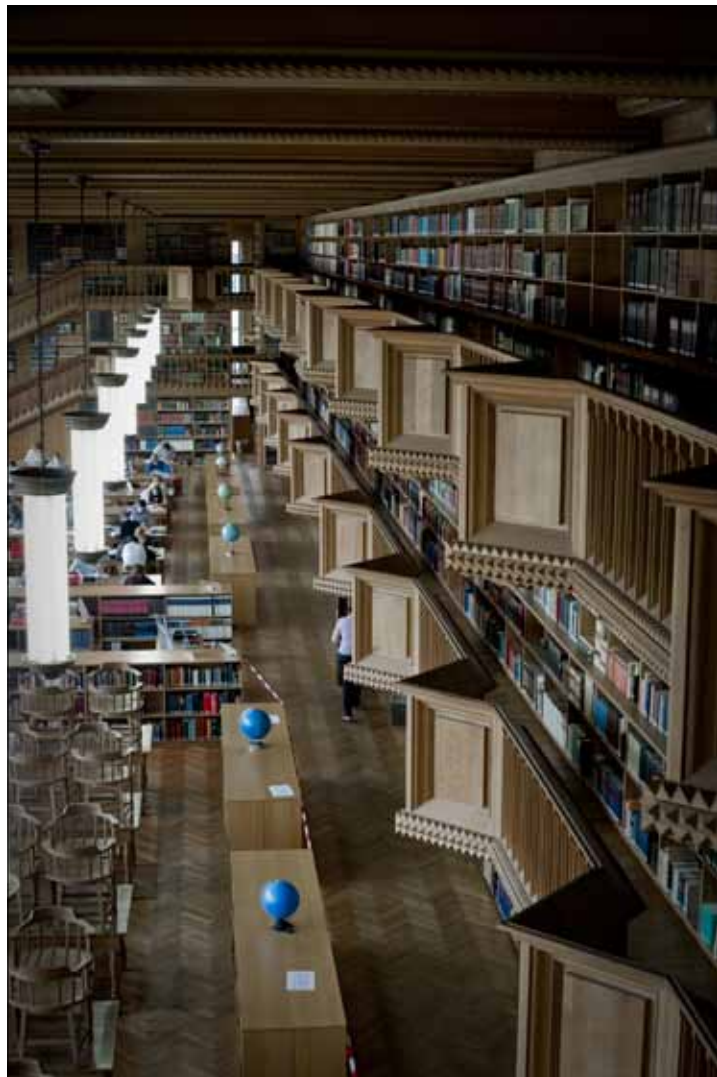

Magazijn

Oude boeken en andere historisch waardevolle documenten staan nooit in open rek opgesteld. Erfgoedcollecties worden bewaard in speciale kluizen en magazijnen. Om plaats te besparen maakt men gebruik van verrijdbare compactuskasten.

Fotografie: Stefan Tavernier

N

Naslagwerk

Erfgoedbibliotheeken bewaren een schat aan historische bronnen waarmee onderzoekers aan de slag kunnen. In hun leeszaal stellen ze ook de nodige naslag- en referentiewerken ter beschikking, in een omgeving die vaak het nuttige aan het aangename paart.

Fotografie: Stefan Tavernier

Ontsluiting

Het is belangrijk dat een zo breed mogelijk publiek kennis kan maken met erfgoedcollecties in bibliotheken. Daarom worden deze verzamelingen niet alleen ontsloten in catalogi. Ze worden ook zichtbaar en toegankelijk gemaakt via tentoonstellingen, beeldbanken, voordrachten en andere publieksinitiatieven.

Fotografie: Stefan Tavernier

Preservering

Erfgoed in bibliotheken kan op allerlei manieren schade oplopen: door water en vuur, onder invloed van licht of van temperatuurschommelingen, maar ook door stof, ongedierte of veelvuldig gebruik. Daarom zijn conserverende maatregelen erg belangrijk; remediëren is dan meestal niet meer nodig.

Fotografie: Stefan Tavernier

Q

Quarantaine

Door een calamiteit kan een object vochtig worden en gaan schimmelen. Om verdere escalatie of besmetting van andere collecties te voorkomen, worden aangetaste werken in quarantaine geplaatst tot ze behandeld kunnen worden.

Fotografie: Stefan Tavernier

Reproductie

Gebruikers krijgen niet altijd het authentieke document te zien. Zo worden kwetsbare kranten nog maar zelden in de papieren versie ter beschikking gesteld: het alternatief is meestal een microfilm, en steeds meer ook een digitale versie. Ook voor sommige kostbare handschriften of oude drukken doen bibliotheken een beroep op reproducties om het origineel zo goed mogelijk te beschermen.

Fotografie: Stefan Tavernier

MOZART

MOS · N
moins Mozart

SA

ROSSINI

VE · VZ

TR · VA

Signatuur

De bewaarplaats van een document in een erfgoedbibliotheek wordt bepaald door zijn afmetingen en de zorg die het eventueel nodig heeft. Daarom krijgt elk stuk een eigen signatuur of magazijnnummer. Dankzij deze combinatie van letters, cijfers of andere symbolen kan de magazijnier elk werk snel terug vinden.

Fotografie: Stefan Tavernier

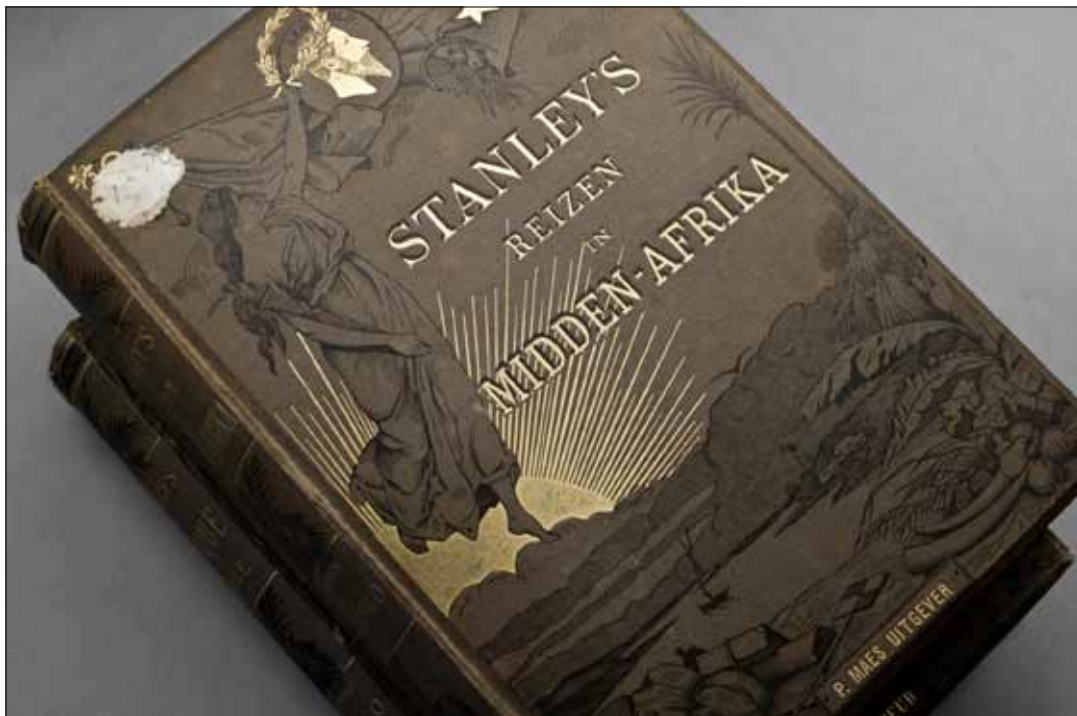

T

Typografie

Typografie is een synoniem voor boekdrukkunst, maar bij uitbreiding verwijst het ook naar typografische vormgeving. Het opmaken van evenwichtige en aantrekkelijke pagina's is een vak op zich, net zoals de toepassing van geschikte lettertypes. Vroeger speelden letterzetters hierbij een belangrijke rol. Vandaag is dit het werk van een grafisch ontwerper.

Fotografie: Stefan Tavernier

STANLEY'S
REIZEN
IN
MIDDEN-AFRIKA

P. MES UITGEVER

Uitgeversband

Tot het begin van de negentiende eeuw werden boeken meestal ongebonden verkocht. Het was aan de kopers om een beroep te doen op een ambachtelijke boekbinder. Vanaf 1800 gingen de uitgevers zelf bepalen hoe de banden werden uitgevoerd. Nieuwe technieken maakten het mogelijk om de vormgeving van deze uitgeversbanden af te stemmen op de inhoud van het boek.

Fotografie: Stefan Tavernier

Henry M. Stanley, *Stanley's reizen, ontdekkingen en lotgevallen in Midden-Afrika*, Amsterdam, 1886
Universiteitsbibliotheek Antwerpen

Met steun van de
Vlaamse overheid

Verzuring

In de negentiende en twintigste eeuw werd papier vooral van houtpulp gemaakt, waardoor documenten uit die periode onvermijdelijk verzuren. Heel wat belangrijke informatie dreigt hierdoor verloren te gaan. Daarom wordt ze overgezet op een andere drager door middel van microverfilming en digitalisering. Het origineel wordt zoveel mogelijk afgeschermd van externe factoren die de aftakeling kunnen versnellen.

Fotografie: Stefan Tavernier

KONING PHILIPPE
LEICESTER
DE VIERDE DRUK
Tweede druk
Bijzondere van des koninkrijks Raad

AMSTERDAM, DE ERNIE VERLEID, DE LIJDE, DE DANIE VAN DER DAREN, DE UTRICHT, DE VERLEID VAN WATER.

W

Watermerk

Papier werd lange tijd met de hand geschept. Wanneer je een vel tegen het licht houdt herken je meteen de typerende rasterlijnen die ontstaan door de geweven koperen draden van de schepzeef. Centraal in het blad tref je het watermerk aan. Die figuur verwees meestal naar de molen waar het papier werd vervaardigd.

Fotografie: Stefan Tavernier

X

XML

Heel wat erfgoed van morgen, zoals e-books en elektronische tijdschriften, wordt niet langer op papier gepubliceerd, maar in digitale formaten. De duurzame bewaring van e-erfgoed vormt een hele uitdaging door de snel veranderende hard- en software. Met systeemafhankelijke formaten zoals XML kan de leesbaarheid van informatie in de toekomst beter worden gewaarborgd.

Fotografie: Stefan Tavernier

Y

IJzergallusinkt

Vanaf de middeleeuwen tot in de twintigste eeuw werden documenten geschreven met ijzergallusinkt. Deze zure inkt vreet zich mettertijd doorheen het papier. Een conserverende inktvraatbehandeling kan de verdere achteruitgang beperken maar niet verhinderen.

Fotografie: Stefan Tavernier

Canzonette italiane e spagnole di Gio. Maria Trabaci, 17de-eeuws muziekhandschrift uit Italië
Conservatorium Brussel - Erasmushogeschool

Met steun van de
Vlaamse overheid

Z

Zorg

Erfgoedbibliotheeken dragen zorg voor ons gedrukt, geschreven en gedigitaliseerd erfgoed. Dankzij hun inspanningen zijn deze literaire, culturele en wetenschappelijke collecties toegankelijk voor huidige lezers en blijven ze ook bewaard voor volgende generaties.

Fotografie: Stefan Tavernier

